

Розділ IV. ПРОБЛЕМИ БОРТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

УДК 343.1:341.231.14

О.І. Арсені

КОНТРОЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА НА СТАДІЇ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

У статті зроблено спробу дослідити процесуальний статус прокурора на стадії судового розгляду справи. Проаналізовано наукові праці з різних сфер юридичної науки, у яких, в окремих аспектах, вивчалось питання повноважень прокурора на стадії судового розгляду справи та визначено, що досліджуване питання було як безпосереднім предметом досліджень учених протягом багатьох років, так і в сукупності з іншими проблемними питаннями. Водночас визначено оцінку ефективності процесуальної діяльності прокурора на стадії судового розгляду справи та шляхи і засоби збільшення внеску прокурора у вирішенні завдань кримінального судочинства.

Ключові слова: *процесуальний статус, прокурор, судовий розгляд, завдання кримінального судочинства.*

Постановка проблеми. У Конституції України проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Для кримінального процесуального законодавства це означає, що воно має бути зорієнтовано на забезпечення можливостей здійснення учасниками судочинства процесуальних прав і додержання законності (п. 1 ч. 3 ст. 129 Конституції) під час його відправлення. Послідовне й неухильне додержання на всіх стадіях кримінального судочинства норм кримінально-процесуального законодавства України є однією з важливих умов здійснення закріпленого ст. 55 Конституції України права громадян на судовий захист від неправних посягань. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України вніс безліч змін у процес досудового розслідування та судового розгляду з метою кращого забезпечення реалізації прав учасників. Водночас певні зміни потребують докладного вивчення та аналізу для вдосконалення правозастосовної діяльності. Отже, деяких змін зазнали порядок направлення обвинувального акта до суду та повноваження прокурора на стадії судового розгляду. Саме цей порядок і потребує докладного аналізу, чому й присвячена запропонована робота.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вчених, які займалися розробкою питання повноважень прокурора при направленні обвинувального акта до суду, а також інших суміжних питань варто віднести Алімамедова Е. Н., Гришина Ю.О., Галагана А.І., Давидова М.П., Зеленецького В.С., Каткову Т.В., Коновалову В.О., Либуса І., Михайленка О.Р., Сусло Д.С. та інших науковців і практиків.

Формування цілей. Метою статті є дослідження контрольних повноважень прокурора на стадії судового розгляду.

Виклад основного матеріалу. У судовому розгляді процесуальне становище кожного з суб'єктів має свої особливості. Безумовно, центральною фігурою є суд, але й прокурор має широкі повноваження практично на всіх стадіях кримінального судочинства. Відповідно до ст. 121 Основного Закону України прокурор виконує дві основні функції – нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють досудове розслідування, та підтримка державного обвинувачення в суді. Остання є головною функцією прокурора на стадії судового розгляду[1].

Процесуальне становище прокурора в кримінальному процесі, форми і методи його діяльності, завдання, які вирішуються на кожній окремій стадії і його повноваження, визначені в КПК. Функції та повноваження прокурора, які він виконував та якими володів під час досудового провадження, у судовому провадженні трансформуються в права та обов'язки сторони процесу. Так, з-поміж владних повноважень прокурора чільне місце належить обов'язку прокурора у визначених законом випадках підтримувати державне обвинувачення в суді.

Правове становище прокурора в кримінальному провадженні визначається в його конституційному статусі як суб'єкта держави в суді. Такий відповідальний статус потребує належного правового регулювання його повноважень як під час досудового розслідування, так і під час судового розгляду кримінальних проваджень.

Державне обвинувачення – це процесуальна діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК України)[2, с. 3].

Прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час досудового провадження у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, має достатньо широкі (контролюючі) повноваження й під час судового розгляду справи, де він підтримує державне обвинувачення, має право відмовитися від підтримання державного обвинувачення, змінити його або висунути додаткове обвинувачення (п. 15 ч. 2 ст. 36, ч. 2 ст. 337 КПК). Це пов'язано з тим, що прокурор є незмінним протягом усього провадження у справі. Незмінність прокурора забезпечує його участь у кримінальному провадженні від початку досудового розслідування до завершення кримінального провадження вироком суду, який набрав законної сили. Це покладає на нього повну відповідальність за законність,

усебічність, неупередженість досудового розслідування та позиції в стадії судового розгляду справи[2, с. 10, 20, 117; 3, с.3; 4, с. 58; 5, с. 11-16].

Прокуророві повинні бути притаманні всі якості, які раніше вважалися професійно необхідними як для прокурора, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, так і для державного обвинувача. Заміна прокурора можлива тільки в передбачених законом випадках (ч. 4 ст. 36, ст. 37 КПК). Засади гласності та відкритості судового провадження вимагають від прокурора вміння оперативно реагувати на всі порушення закону на цій стадії, швидко приймати обґрунтовані рішення в умовах змагальності процесу, володіти навичками риторики, публічного виступу в судових дебатах на очах у преси та суспільства й не забувати про принцип презумпції невинуватості[2, с. 20; 6, с. 205; 7, с. 528].

Прокурор у суді першої інстанції виконує тільки функцію державного обвинувачення. Такого висновку можна дійти, виходячи з норм КПК, що дозволяють суду у повному обсязі забезпечувати законність при судовому розгляді, водночас, прокурор та інші учасники процесу під час судового розгляду не мають процесуального механізму реалізації заходів на усунення порушень закону. Вони мають право реагувати на порушення закону під час судового розгляду тільки шляхом подання заяв і клопотань. Інших повноважень, які б дозволили прокуророві усувати порушення закону при судовому розгляді кримінальної справи, норми КПК не передбачають.

Головним повноваженням прокурора в суді є передусім подання до суду доказів обвинувачення та їх активне дослідження в процесі судового розгляду. Як державний обвинувач у змагальному кримінальному процесі прокурор під час судового розгляду використовує всі наявні в законі процесуальні засоби доказування для доведення вини обвинуваченого. Він як суб'єкт доказування має право надавати суду докази, брати участь у їх дослідженні, наводити аргументи на користь поданих ним доказів, спростовувати докази сторони захисту, заявляти клопотання про залучення нових доказів, давати оцінку зібраним доказам тощо.

Державне обвинувачення можна розглядати як процес комунікації (спілкування), зокрема, у судових дебатах. Зміст поняття судових дебатів у кримінальному судочинстві становить чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами щодо доведеності висунутого обвинувачення. Кульмінаційним моментом участі прокурора в судовому розгляді є його промова, під час якої він структурує докази в належну систему, критично їх оцінює, пояснюючи суду своє бачення того, чому одні докази мають суттєве значення для встановлення матеріальної істини у справі, а інші мають другорядне значення або взагалі не можуть впливати на рішення суду.

Також, можна зазначити, що прокурор, який бере участь у розгляді справ у судах, дотримується принципу незалежності суддів і підпорядковується тільки закону, а також сприяє виконанню вимог закону про всебічний, повний та

об'єктивний розгляд справ та постановлення заснованих на законі судових рішень (ст. 34 Закону України «Про прокуратуру»).

Генеральний прокурор України участь у розгляді кримінальних справ і підтримання державного обвинувачення визначає як одну з основних функцій прокурорів і вимагає, щоб ця діяльність сприяла судам винесенню вироків, ухвал і постанов, заснованих на законі.

Визначаючи призначення державного обвинувача, сенс участі прокурора в судовому розгляді кримінальних справ, Ю. В. Кореневський зазначає: «Потрібний фахівець, який здатний кваліфіковано, наочно, переконливо й об'єктивно подати та проаналізувати докази обвинувачення. Ось у чому полягає сенс участі прокурора в судовому розгляді: тільки таким чином він може сприяти всебічному, повному та об'єктивному дослідженню обставин справи, правильному її вирішенню».

Правове становище та повноваження прокурора в суді першої інстанції регламентуються кримінально-процесуальним законодавством і Законом України «Про прокуратуру». Так, ст. 264 КПК України визначає, що прокурор підтримує перед судом державне обвинувачення, бере участь у дослідженні доказів; надає висновки з питань, що виникають під час судового розгляду, висловлює свої міркування з приводу застосування кримінального закону та міри покарання підсудного.

У ст. ст. 35–36 Закону України «Про прокуратуру» також вказано, що прокурор є учасником судового розгляду й наділений рівними з іншими учасниками правами. Обсяг і межі повноважень прокурора, який бере участь у судовому засіданні, визначається процесуальним законодавством[8; 9, с. 71].

Висновки. Отже, кримінальна процесуальна функція обвинувачення починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення й закінчується складанням обвинувального акта. Цю функцію виконує прокурор, якого керівником прокуратури призначено здійснювати нагляд у формі процесуального керівництва в конкретному кримінальному провадженні. Прокурор є незмінним протягом усього провадження у справі, що надає йому можливість належним чином підготуватися й успішно підтримувати обвинувачення в суді, а під час судових дебатів переконати суд в об'єктивності своєї обвинувальної позиції. Однак слід мати на увазі, що коли в результаті своєї обвинувальної діяльності прокурор дійде переконання про відсутність події кримінального правопорушення або встановить у діянні обвинуваченого відсутність складу кримінального правопорушення, за яким той притягається до кримінальної відповідальності, він зобов'язаний відмовитися від обвинувачення й припинити свою процесуальну діяльність як державного обвинувача. Таке рішення прокурор має приймати за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин кримінального правопорушення.

Участь прокурора в судовому розгляді – відповідальна ділянка його діяльності, що вимагає великої професійної майстерності, уміння викори-

стовувати надані законом повноваження для підтримання державного обвинувачення, усебічно сприяти суду в дослідженні доказів, як таких, що викривають, так і тих, що виправдовують підсудного, а також обставин, які обтяжують чи пом'якшують його відповідальність.

Використані джерела:

1. Конституція України. Закон [Електронний ресурс] : Верховна рада України від 28.06.1996, № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково – практичний коментар: у 2 т. – Т. 1/ О.М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.: за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768 с.
3. Уголовный процесс: учеб. для вузов / под общ. ред. проф. П.А. Лупинской. – М., 1995. – 797 с.
4. Альперт С. А. Обвинение в советском уголовном процессе / С. А. Альперт. – Х.: Харьковский юридический институт, 1974. – 58 с.
5. Литвак О. Функції прокуратури на сучасному етапі реформування правоохоронних органів / О. Литвак, С.Однолько // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 2(35) – с. 11–16.
6. Жогин Н.В. Прокурорский надзор за предварительным расследованием уголовных дел / Н.В. Жогин. – М., 1968. – 205 с.
7. Кримінальний процес: підручник/Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, В.П. Пшонка та ін.; заг. ред. В. Я. Тація, В.П. Пшонки. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
8. Закон України «Про прокуратуру». [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 14.10.2014. Номери: № 1697-VII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>. – Назва з екрана.
9. Корневский Ю. В. Государственное обвинение в условиях судебной реформы / Ю.В. Корневский // Государство и право. – 1992. – № 6. – С. 71.

Арсени О.И. Контрольные полномочия прокурора на стадии судебного рассмотрения

В статье сделана попытка исследовать процессуальный статус прокурора на стадии судебного рассмотрения дела. Проанализированы научные работы в различных сферах юридической науки, в которых, в отдельных аспектах, изучался вопрос полномочий прокурора на стадии судебного рассмотрения дела и установлено, что исследуемый вопрос был как непосредственным предметом исследований ученых на протяжении многих лет, так и в совокупности с другими проблемными вопросами. В то же время автор определяет оценку эффективности процессуальной деятельности прокурора на стадии судебного рассмотрения дела, а также пути и средства увеличения вклада прокурора в решении задач уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: *процессуальный статус, прокурор, судебное рассмотрение, задания уголовного судопроизводства.*

Arseni O.I. The control powers of the prosecutor at the trial stage

The article attempts to explore and procedural status of the prosecutor at the trial stage of the case. Analyzed research papers from different areas of legal science, which, in some respects, studied the question of office of the prosecutor at the trial stage *rozhl'yaduspravy* and determined that the issue was investigated as the direct object of research scientists for many years and in conjunction with other issues. However, the author defined procedural assessment of the effectiveness of the prosecutor at the stage of trial and ways and means of increasing the contribution of the prosecutor in the task of criminal justice.

Procedural criminal prosecution function begins with the message to suspicion of a criminal offense and ends with a written indictment. This function of the prosecutor, who was head of the prosecutors assigned to supervise in the form of procedural management in particular criminal proceedings. The prosecutor is the same throughout the proceedings, which gives him the opportunity to properly prepare and maintain a successful prosecution in court and during oral arguments to convince the court of their impartiality in the Indictment position. However, keep in mind that if as a result of his indictment of the prosecutor comes beliefs about events no criminal offense or act to establish the absence of the accused of a criminal offense for which he brought to criminal responsibility, he must give up and stop prosecution his procedural activity as a public prosecutor. The decision to accept the prosecutor in their inner conviction, based on a comprehensive, complete and objective examination of all the circumstances of the criminal offense.

Participation of the prosecutor in the trial - responsible section of its activity that requires great professional skills, the ability to use available legal powers to maintain public prosecution, to cooperate fully Court examination of evidence as revealing and justifying the defendant and the circumstances aggravating or *d'yakshuyuchyh* his responsibility.

Key words: *procedural status, the prosecutor, judicial review, tasks in criminal proceedings.*

УДК 343.98

В.С. Бондар**ЗАСТОСУВАННЯ ЛАЗЕРНОГО МАРКУВАННЯ ДЛЯ
ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ**

У статті розглянуто можливості застосування лазерного маркування для ідентифікації вогнепальної стрілецької зброї. Висвітлено способи нанесення лазерного маркування, обґрунтовано доцільність використання тих чи інших способів залежно від конструкції зброї.

Ключові слова: *варіативність, гільзи, досудове розслідування, ідентифікаційний період, ідентифікація, кулі, лазерне маркування, ознаки, сліди, стрілецька вогнепальна зброя, судова балістика.*